

Varför kommunicera med omvärlden? – ODE-seminariet 25 augusti 2009

Under dagen samtalade deltagarna i flera pass kring runda bord.

Varför ska forskare ta av sin dyrbara tid för att kommunicera med omvärlden? Vad kan man vinna på det, i ett arbetsklimat där tiden och pengarna knappt räcker till för att producera den forskning som man förväntas kommunicera?

De frågorna var utgångspunkten när Kungl. Vetenskapsakademien, Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien, Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien, Vetenskapsrådet och föreningen Vetenskap & Allmänhet bjöd in till seminariet "OmvärldsDialog och Engagemang – ODE till Vetenskapen!" tisdagen den 25 augusti 2009. En heldag där ett hundratal forskningsledare, myndighetspersoner och forskningsfinansiärer vädrade åsikter och fördomar, letade lösningar, och lyssnade på vad andra hade att säga om nyttan av omvärldskommunikation.

Flera drivkrafter

– Det finns många bra skäl att kommunicera med samhället utanför, menade **Eva Österberg**, professor emerita i historia vid Lunds universitet. Hon var en av sex forskare som bjudits in för att dela med sig av sina erfarenheter, och sin syn på det så kallade samverkansuppdraget. Det handlar om flera saker, menade hon. Till exempel om att inte sitta och hålla på kunskap som samhäl-

let kan ha nytta av, och som kan vara med och forma vår kultur och våra värderingar. Omvärldskommunikation är dessutom något som kan hjälpa den akademiska världen att ställa de mest intressanta och relevanta frågorna, och därmed bidra till att höja forskningens kvalitet, ansåg Eva Österberg.

Hon fick medhåll av **Johan Åkerman**, professor i tillämpad spinntronic vid KTH och Göteborgs universitet, som också framförde en moralisk aspekt på samverkansuppdraget.

– Om man forskar på statliga medel, eller EU-pengar, som ju många gör, så borde det väl ses som en skyldighet att ställa upp och berätta om sin forskning när omvärlden undrar. Dessutom står det ju i lagen att vi måste!

Ulf Danielsson, professor i teoretisk fysik vid Uppsala universitet, och författare till flera populärvetenskapliga böcker, ville hellre trycka på det lustbetonade.

– Drivkraften för att kommunicera kanske inte bara ska vara att framstå som en god statsanställd! För mig är det snarare övertygelsen om att det jag gör är viktigt för samhället som får mig att vilja berätta om min forskning.

Bland deltagarna restes även andra argument som att kommunikation med samhället utanför – att berätta om vad man håller på med och varför – är

ett viktigt redskap för att upprätthålla förtroendet för forskarvärlden. Ett förtroende som sjunkit mer än för många andra yrkesgrupper på senare år, enligt en färsk enkätundersökning från Vetenskap & Allmänhet som det refererades till.

Kommunikation – men mellan vilka?

Många på seminariet ansåg att media i alltför stor utsträckning styr agendan för både hur och när forskning ska kommuniceras. Att bli felciterad, eller placerad i ofrivilliga sammanhang, var erfarenheter som fått flera forskare att helt avstå från vidare kontakt med media. Några av de lösningar som diskuterades var att hitta nya, mer jämlika samarbetsformer mellan forskare och media, eller att använda andra kanaler att nå samhället: bloggar, poddradio, Youtube, personliga möten, föreläsningar, satsningar på science centers – eller utställningar. Det sistnämnda ett koncept som **Olle Granath**, ständigt sekreterare, Kungliga Akademien för de fria konsterna, provat med framgång när han var chef för Nationalmuseum. Han berättade hur de ställt ut tavlor med motiv och detaljer som visat sig förse både allmänhet och forskare med ny kunskap kring vår kultur och vårt förflutna.

Eva Österberg

Johan Åkerman

Agneta Richter-Dahlfors

Moderatorerna **Carl Johan Sundberg**, initiativtagare till EuroScience Open Forum och **Camilla Modéer**, generalsekreterare VA, undrade om alla forskare måste ägna sig åt omvärldskommunikation?

– Nej, menade Ulf Danielsson. Alla har förmodligen inte förmågan att bli bra på det!

– Framför allt behöver kanske inte alla vara med och synas överallt, menade **Agneta Richter-Dahlfors**, professor i cellulär mikrobiologi på Karolinska Institutet. Man kan ju dela upp ansvaret för olika typer av omvärldsdiallog mellan olika forskare i sin grupp, föreslog hon.

Och kanske är det till och med så att alla inte ens ska ges chansen att vara med och kommunicera? Det tyckte pediatrikprofessor **Claude Marcus**, också han på KI. Han föreslog att ledningen på universitet och högskolor borde åläggas ansvar att hindra vissa forskare att uttala sig i till exempel media, om deras omvärldskommunikation tidigare visat sig bidra till att sänka förtroendet för forskarvärlden.

Vägen framåt

Så hur gör man då för att se till att kompetensen, intresset och förståelsen för omvärldskommunikation faktiskt ökar på landets högskolor och universitet? Två omgångar rundabordsdiskussioner mellan deltagarna resulterade i många förslag: Verka för att få ledningarna på lärosätena att gynna forskare som satsar på samverkansuppdraget. Se till att god kommunikationsförmåga blir en meriterade kvalifikation vid tillsättning av högre forskartjänster. Öka acceptansen för att ta in utomstående kommunikationsexperter i den akademiska världen. Sluta skylla alla kommunikationsproblem på media. Och se till att populärvetenskaplig kommunikation får en mer självklar plats, till exempel på doktorandutbildningarna.

Många menade att det mest avgörande hindret för att få svenska forskare att uppfylla sitt samverkansuppdrag handlar om att det tar tid – och därmed kostar pengar, som många forskare inte anser sig ha råd att lägga. Att öronmärka en procent av de forskningsmedel som lärosätena får av staten, skulle kunna vara ett sätt att underlätta kommunikationslusten menade vetenskapsjournalisten **Peter Sylwan**.

Agneta Richter-Dahlfors ansåg att en satsning på den egna förmågan att berätta begripligt om sin forskning är något som i sig kan generera de pengar, och den extra tid, som många anser sig lida brist på. Som exempel bad hon församlingen fundera över betydelsen av att kunna skriva en bra populärvetenskaplig presentation. En glasklar och lättförståelig sammanfattning i en ansökan om forskningsmedel kan mycket väl vara avgörande för bedömarens inställning till det projekt man söker pengar till, menade hon.

Och ansvaret?

Oavsett om det handlar om att lösa bristen på tid, pengar, eller kunskap, återkom diskussionen gång på gång till ansvarsfrågan. Vem ska lastas om inte viljan och förmågan att kommunicera med omvärlden ökar inom forskarvärlden? En åsikt bland deltagarna var att ansvaret för att till exempel fortbilda forskare i forskningskommunikation bör skjutas över på de enskilda lärosätena.

– Nej, centralisera det ännu mer, rådde rektor **Göran Sandberg** på Umeå universitet, som vill att Sveriges Universitets- och Högskoleförbund, SUHF, ska ta initiativ i frågan. Andra, till exempel Ulf Danielsson, ansåg att ansvaret för samverkansuppdraget aldrig helt kan lyftas från den enskilda forskarens axlar. Att vädja till den enskildes fåfänga är nog dessutom en bra morot, menade han.

– De flesta forskare tycker väl att det är kul att omvärlden intresserar sig för det de gör och ger det utrymme och uppmärksamhet?

ODE-seminariet blev en dag med många åsikter och en hel del obesvarade frågor men med en avslutande förhoppning från en av initiativtagarna, Kungl. Vetenskapsakademiens ständige sekreterare **Gunnar Öquist**.

– Jag hoppas att det här blir starten på en process som leder till att man faktiskt på allvar börjar jobba med kommunikationsfrågorna ute på universitet och högskolor.

Längre uppföljningsintervjuer med de sex inspiratörerna kommer att finnas att läsa och lyssna till på Vetenskap & Allmänhets hemsida www.v-a.se i slutet av september.

Text: Kristoffer Gunnartz

Foto: Fredrik Törnqvist

Ulf Danielsson

Olle Granath

Göran Sandberg